

פמיניזמים מזרחיים בראשית המאה ה-21

ד"ר יאלי השש

פמיניזם מזרחי ביקש לטפל בסוגיות שהיו רלוונטיות לנשים מזרחיות: הדרה תרבותית ותיגו חברתי, עוני, סימון הפריזון המזרחי כאיום לאומי, יחסים בין נשים אשכנזיות, ערביות ומזרחיות במאבק הפמיניסטי, יחסים בין גברים לנשים, מיניות ועוד. מבחינה תיאורטית שאב השיח הפמיניסטי מזרחי בישראל ממספר מקורות מרכזיים של תסיסה אינטלקטואלית: תיאוריה פמיניסטית, תיאוריה מעמדית, תיאוריה פוסט קולוניאלית, תיאוריה קווירית ולימודי תרבות. מקורות אלו העשירו את המאבק של הפמיניזמים המזרחיים אך גם יצרו שורה של אפשרויות למאבק בהקשר מצומצם של משאבים. ספר זה יבחן את ההיסטוריה של הפמיניזמים המזרחיים בישראל, את המקורות התיאורטיים ואופני הפעולה שלהם ואת הקשר בינם לבין תנועות פמיניסטיות לא לבנות. כמו כן נבחן את הדילמות העולות בניסיון לשלב בין מאבק תרבותי למאבק חברתי כלכלי ואת שיתופי הפעולה המתאפשרים במציאות החברתית פוליטית בישראל. הספר יעקב אחר התפיסות השונות שהתפתחו בקרב נשים מזרחיות פעילות מסוף המאה ה-19 ועד ימינו ויבחן את התיאוריות והפרקטיקות שמציעים הפמיניזמים המזרחיים בהקשר של תנועות פוליטיות, כלכליות ותרבותיות רחבות – קולוניאליזם, גזענות, לאומיות וגלובליזציה. ננסה להבין את המתח הדיאלקטי שבתוכו נכתבות התביעות הפוליטיות של הפמיניזם המזרחי: בין מאבק לשייכות לבין ביקורת חברתית נוקבת, בין רנסנס תרבותי וניכוס מחדש והמצאה של מסורת שנשכחה לבין התמערבות, בין מעמד לתרבות ובין עוני לשאיפה להתברגות בעמדות מפתח.

חובות הקורס:

- קריאה בפריטי החובה של הרשימה הביבליוגרפית לפני השיעור
- נוכחות (עד 2 העדרויות)
- מטלת אמצע (20%).
- בחינה מסכמת (80%)

רשימת קריאה על פי נושאים

מבוא - קולוניאליזם, פוסט קולוניאליזם ולאומיות.

שיעורים 1-2

חובה

אדוארד סעיד, אורינטליזם, (עם עובד: תל אביב: 1995), עמ' 11-32

שוחט, אלה, "מין ואימפריה, לקראת אתנוגרפיה פמיניסטית של התרבות", בתוך אלה שוחט, זיכרונות אסורים, לקראת מחשבה רב-תרבותית, (קשת המזרח: תל אביב, 2001) עמ' 59-139

Ann McClintock, Imperial Leather: Race, Gender and Sexuality in the Colonial Context, New York and London: Routledge, 1995. pp. 1-17

https://selforganizedseminar.files.wordpress.com/2011/07/mcclintock_imperial-leather.pdf

עזיזה כוזם, "תרבות מערבית, תיוג אתני וסגירות חברתית: הרקע לאי השוויון האתני בישראל", סוציולוגיה ישראלית א(2), 385-428.

רשות

ג'ניאו רות, הקולוניאליזם האירופי, אידיאולוגיה, מדיניות, התנגדות, (האוניברסיטה הפתוחה: רעננה), 2012, עמ' 7-22, 149-182, 182-220.

Johannes Fabian, *Time and the Other: how anthropology makes its objects*, (New York: Columbia University Press, 1983), Chapter 1

Dror Zeevi, "Back to Napoleon? Thoughts on the Beginning of the Modern Era in the Middle East", *Mediterranean Historical Review* 2004, 19: 1, 73 — 94

Fredrick Cooper, *Theory, Knowledge, History*, Berkley 2005, chap. 5

בילי מלמן, "רעלות שקופות: קולוניאליזם וג'נדר, לקראת דיון היסטורי מחודש", זמנים, 62 (1998), 84-104.

נשים יהודיות בארצות האסלאם ובאימפריה העות'מאנית 1800-1950: שיעור 3

חובה

ירון בן-נאה, 'בחור נשא בתולה' נישואי קטינים בקרב יהודים באימפריה העות'מאנית", זמנים 102, 2008, עמ' 38-44.

<http://pluto.huji.ac.il/~yaronbn/Zmanim.pdf>

ל' בורנשטיין-מקובצקי, המשפחה היהודית באיסטנבול במאות ה-18 וה-19 כיחידה כלכלית, ארוס, אירוסין ואיסורים (ני ברטל וי גפני עורכים), ירושלים תשנ"ח, עמ' 305-333.

מיכל בן-יעקב, "שינוי מקום – שינוי מעמד: עולות מצפון אפריקה בארץ ישראל במאה התשע-עשרה", בתוך (טובה כהן ושאל רגב עורכים): אשה במזרח – אשה ממזרח, סיפורה של היהודייה בת המזרח, (אוניברסיטת בר אילן: רמת גן, 2005), עמ' 193-206.

רשות

שושנה שבבו, אהבה בצפת, (בימת קדם לספרות: תל אביב, 2000).

לאה בורנשטיין-מקובצקי, נישואין וגירושין בחברה היהודית באיסטנבול במאות השמונה-עשרה והתשע-עשרה, מיכאל יד (תשנ"ז), עמ' קלט-קסט

לאה בורנשטיין-מקובצקי, האשה היהודייה בחלב ומוסכמות הצניעו ת בתקופה העות'מאנית (1517-1800), אשה במזרח – אשה ממזרח, סיפורה של היהודייה בת המזרח, (אוניברסיטת בר אילן: רמת גן, 2005), עמ' 55-68.

פנינה מוצפי-האלר, אתגרים בחקר ההיסטוריה והסוציולוגיה של נשים יהודיות-מזרחיות: אשה במזרח – אשה ממזרח, סיפורה של היהודייה בת המזרח, (אוניברסיטת בר אילן: רמת גן, 2005), עמ' 9-24.

עליזה מיוחס-גיניאו, "'אישקלאב' די סו מארידו": מבט על חיי היום יום של האשה היהודייה-הספרדייה לפי "מעם לועז" לר' יעקב כוליי", בתוך (טובה כהן ושאל רגב עורכים): אשה במזרח – אשה ממזרח, סיפורה של היהודייה בת המזרח, (אוניברסיטת בר אילן: רמת גן, 2005), עמ' 25-34.

חויית ההגירה ונשות הדור השני: שיעור 4

סיגל נגר-רון, "'סבלנו, עד ש... לאט לאט... והיינו אומרים ברוך השם. לא קיללנו, אהבנו את המדינה": סיפורה של מהגרת יהודיה מעיראק", סוגיות חברתיות בישראל 14, (2012), 34-64.

רחל שרעבי, "'עסקנו במה ששייך לתפקידי נשים": מסרים מגדריים ותרבותיים בהדרכת עולות מתימן", סוגיות חברתיות בישראל 14, (2012), 65-92.

סיגל נגר-רון, "קוראות תיגר על השיח הבינארי: למלא את החלל המושגי בין פריפריה למרכז - המקרה של נשים מזרחיות מובילות בישראל" פנים 57 (2012) 67-75

http://www.dmag.co.il/pub/histadrut/panim57/view_book.html

האופציה הערבית: שיעור 5

Lital Levy, *Partitioned Pasts: Arab Jewish Intellectuals and the Case of Esther Azhari Moyal (1873–1948)*, The Making of the Arab Intellectual (1880-1960), Empire, Public Sphere, and the Colonial Coordinates of Selfhood, ed. Dyala Hamzah (Routledge, 2010). Pp. 128-163

שוחט, א (2001) "זהויות שסועות: ההרורים של יהודייה-ערבייה", בתוך: זכרונות אסורים – לקראת מחשבה רב-תרבותית, הוצאת בימת קדם לספרות, קשת המזרח 13, עמ' 242-251

רשות

ליטל לוי, "מיהו יהודי-ערבי? עיון משווה בתולדות השאלה, 1880-2010", תיאוריה וביקורת 41, 2013, עמ' 101-135.

Moshe Behar and Zvi Ben-Dor Benite (ed.), *Modern Middle Eastern Jewish Thought*, Waltham, Massachusetts: Brandeis University Press, 2013, pp. 30-47

Gottreich, E.B., 2008. 'Historicizing the Concept of Arab Jews in the Maghrib', *Jewish Quarterly Review*, 98(4), pp. 433-51.

האופציה הלבנטינית: שיעור 6

Kahanof, J., Somekh, S., & Starr, D. A.. *Mongrels or marvels: the Levantine writings of Jacqueline Shohet Kahanof*, (Stanford: Stanford University Press, 2011). Pp.153-163

דולי בר-חביב, חצאיות הנשים התקצרו: הערות על זהות נשית לבנטינית אצל ז'קלין כהנוב, תיאוריה וביקורת 5, 1994, עמ' 159-164.

http://theory-and-criticism.vanleer.org/En/NetisUtils/srvutil_getPDF.aspx/2ZZDm4/%2F%2F5-10.pdf

ז'קלין כהנוב, ממזרח שמש, תל אביב, 1978

Gil Z. Hochberg. "'Permanent Immigration": Jacqueline Kahanoff, Ronit Matalon, and the Impetus of Levantinism." *boundary 2* 31.2 (2004): 219-243. *Project MUSE*. Web. 5 Mar. 2016. <<https://muse.jhu.edu/>>.

Mervat Hatem, "Through each other's Eyes: Egyptian, Levantine Egyptian and European Women; s Image of themselves and of each other (1862-1920)", *Women Studies, Int. Forum* 12(2), 1989, pp. 183-198

רונית מטלון, זיקלין כהנוב ופליקס מטלון: שתי פרספקטיבות, קולות מטרימים, בתוך: (יהודה שנהב ויוסי יונה עורכים) מזרחים בישראל, מכון ון ליר בירושלים / הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2002, עמ' 28-35

האופציה המעמדית: שיעורים 7-8

שירן, ויקי, 2001. "אנחנו מסעודה משדרות" שירן, ישובי, נעמה (עורכת), הדרה ודימוי שלילי: אי-שויון בתקשורת הישראלית, האגודה לזכויות האזרח בישראל, ירושלים.

http://www.ha-keshet.org.il/articles/feminisim/anachnu_wiki-shiran.htm

פנינה מוצפי-האלר, בקופסאות הבטון, נשים מזרחיות בפריפריה הישראלית, מאגנס, ירושלים, 2012, פרקים 5-6.

ויקי שירן, בא לי לצעוק אני פרוחה, מתוך (שלומית ליר עורכת): לאחותי, פוליטיקה פמיניסטית מזרחית, בבל 2007 עמ' 216-213

דורית פנקר, יומן עבודה, מתוך (שלומית ליר עורכת): לאחותי, פוליטיקה פמיניסטית מזרחית, בבל 2007. עמ' 63-80

Bettie Julie, "Women without Class: Chicas, Cholas, Trash, and the Presence/Absence of Class Identity", *Signs*, 26(1), 2000, pp.1-35.

הנרייט דהן קלב, "סירוב והתנגדות בין משפחה למדינה: פרשת ויקי כנפו", בתוך: רוני הלפרן (עורכת), היכן אני נמצאת, פרספקטיבות מגדריות על מרחב, מכללת בית ברל, 2014, עמ' 242-282

ננסי פרייזר, "מחלוקה להכרה? דילמות של צדק פוסט-סוציאלי", בתוך: דני פילק ואורי רם (עורכים), שלטון ההון: החברה הישראלית בעידן הגלובלי. ירושלים ותל אביב: מכון ון ליר והוצאת הקיבוץ המאוחד, 2004, עמ' 270-297

בנימין, אורלי, 2006, "במורדות שוק העבודה: מסחור כח עבודה נשי בישראל", תרבות דמוקרטית, כרך 10(4): 66-98.

תרבות, דת וגזע: שיעור 9-10

Patricia Hill Collins, "The Politics of Black Feminist Thought" *Feminist Theory: A Reader* 1990, pages TBA

חביבה פדיה, שרטת הזהות: אמנות מזרחית - כרוניקה ופרובלמטיקה", בתוך קציעה עלון ושולה קשת (עורכות): שוברות קירות: אמניות מזרחיות עכשוויות בישראל, אחותי, 2013, עמ' 61-108.

קציעה עלון, אפשרות שלישית לשירה, הקיבוץ המאוחד 2011 עמ' 157-170

שוחט, אלה, 1998. "פמיניזם מזרחי: פוליטיקה של גינדר, גזע ורב תרבותיות" מצד שני 6-5, ירושלים, עמ' 29-33.

דפנה חורב, "שפת אם, בין פמיניזם דתי לפמיניזם מזרחי", דעות 63, 2013. <http://toravoda.org.il/node/2700>

Yael Arami, "'A Synagogue of One's Own", in Loolwa Khazoom (ed.): *The Flying Camel, Essays on Identity by Women of North African and Middle Eastern Jewish Heritage*, Seal Press, New York, 2003.

בין נשים לבנות לגברים שחורים: שיעור 11

יונית נעמן, "ידוע שהתימניות חמות במיטה: על הקשר בין צפיפות הפיגמנט לשם התואר פרח", תיאוריה וביקורת 28, 2006, עמ' 185-191.

יאלי השש, הפוליטיקה של הגעגועים לבגדאד, בתוך: יהודה שנהב ויוסי יונה (עורכים), גזענות בישראל, מכון ון ליר 2008 עמ' 287-307.

ויקי שירן, "לפענח את הכוח, לברוא עולם חדש", פנים, 22.

רשות

Aida Hurtado, "Relating to Privilege: Seduction and Rejection in the Subordination of White Women and Women of Color," *Signs* 14(4), 1989, pp.833-855.

אודרי לורד, "כלי של האדון לעולם לא יפרקו את ביתו של האדון", הקדמה: ברייר-גארב ר. ובאום ד., תרגום: עדנה גורני, בתוך ד' באום ואחרות (עורכות) ללמוד פמיניזם: מקראה, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2006, עמ' 190-194.

ברכה סרי, "קריעה", בתוך: (עורכת – לילי רתוק) הקול האחר, סיפורת נשים עברית, (הקיבוץ המאוחד: תל אביב, 1994) 50-35

הנרייט דהאן-כלב, "פמיניזם בין מזרחיות לאשכנזיות", בתוך: דפנה יזרעאלי, אריאלה פרידמן, הנרייט דהאן-כלב, חנה הרצוג, מנאר חסן, חנה נוה, סילביה פוגל-ביזיאוי (עורכות), מין מיגדר פוליטיקה. הקיבוץ המאוחד, סדרת קו אדום, 1999, עמ' 67-217.

נשים כהות, סביבה לבנה: שיעור 12

פנינה מוצפי-האלר, "יש לך קול אותנטי: מחקר אנתרופולוגי ופוליטיקה של ייצוג מחוץ לחברה הנחקרת ובתוכה", תיאוריה וביקורת 11, 1997, 81-98.

יונית נעמן, האשה שחשבה שסמרטוט רודף אחריה, בתוך: (קציעה עלון עורכת) לשכון בתוך מילה, (הוצאת גמא, תל אביב).

כלנית צלאח, "אז מה כבר קרה? אוטואתנוגרפיה של מיקרו-אגרסיות על רקע אתני", תיאוריה וביקורת, 2016 (עתיד להתפרסם).

הנרייט דהן-כלב, "כמה שאת יפה, לא רואים שאת מרוקאית" (מיכל צלרמאייר ופנינה פרי עורכות), מורות בישראל: מבט פמיניסטי, הקיבוץ המאוחד, 174-186

רשות

ניסים מזרחי, "מעבר לגן ולגיונגל: על גבולותיו החברתיים של שיח זכויות האדם בישראל", מעשי משפט, כרך ד, 2011

נשים מופיעות ומופעי נשיות: מיניות, פרפורמנס ומזרחיות: שיעורים 13-14.

יעל משעלי, עד החתונה זה יעבור, מזרחיות מפרספקטיבה לסבית, תיאוריה וביקורת 35, 2009, עמ' 255-262.

http://theory-and-criticism.vanleer.org.il/NetisUtils/srvrutil_getPDF.aspx/5q9hyE/%2F%2F35-15.pdf

ורד מדר, "מה אמר לך המוות כאשר בא: קינות נשים מתימן בהקשרן התרבותי", פעמים 103, 2005, 5-54

[http://www.ybz.org.il/Uploads/dbsAttachedFiles/Article_103.2\(1\).pdf](http://www.ybz.org.il/Uploads/dbsAttachedFiles/Article_103.2(1).pdf)

יוסף טובי וצביה טובי, "מיתזאציה של זמרת עממית: המסורות שבעל-פה ובכתב על הזמרת היהודיה", מתקרי ירושלים בפולקלור, יט-כ (1997), 187-210

ירון הראל, "המשוררות" "המנגנות" ו"המרננות" היהודיות בדמשק", אשה במזרח, אשה ממזרח (ט' כהן ושי' רגב עורכים), רמת גן 2005, עמ' 109-127.

ענבל פרלסון, שמחה גדולה הלילה (רסלינג : תל אביב, 2006), העמודים הרלוונטים

שירה אוחיון: "כי קולך ערב, היסטוריה יהודית-ערבית מפוארת של שירה נשית", קפה גיברלטר, 18.5.2013 <http://cafe-gibraltar.com/2013/05/judeo-arab-divas/>

שירה אוחיון, "שירת נשים גדולה עולה", קפה גיברלטר, 29.9.2010

חלק א': <http://cafe-gibraltar.com/2010/09/%D7%A9%D7%99%D7%A8%D7%AA-%D7%A0%D7%A9%D7%99%D7%9D-%D7%92%D7%93%D7%95%D7%9C%D7%94-%D7%A2%D7%95%D7%9C%D7%94-%D7%97%D7%9C%D7%A7-%D7%91/>

חלק ב': <http://cafe-gibraltar.com/2010/10/%D7%A9%D7%99%D7%A8%D7%AA-%D7%A0%D7%A9%D7%99%D7%9D-%D7%92%D7%93%D7%95%D7%9C%D7%94-%D7%A2%D7%95%D7%9C%D7%94-%D7%97%D7%9C%D7%A7-%D7%91/>

אייל שגיא ביזאווי, "חייה הכפולים של סועאד זכיי", הארץ, 25.9.2015

<http://www.haaretz.co.il/gallery/music/.premium-1.2732907>

צפי סער, "הזמרות היהודיות הערביות שחלפו מתחת למקאם", הארץ, 16.5.2013

<http://www.haaretz.co.il/gallery/music/.premium-1.2020960>

רשות

Sara Ahmed, *Queer Phenomenology: Orientations, Objects, Others*. Duke University Press, 2006, Chap. 3

יהודה בורלא, המרננת,